
УДК 378.14

Юрій ПОПОВСЬКИЙ,
кандидат педагогічних наук,
Донецький національний університет
імені Василя Стуса, м. Вінниця

ПРОБЛЕМА ЗАСТОСУВАННЯ ТРЕНІНГОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН

У статті відображено загальну характеристику специфіки застосування тренінгових технологій у професійній підготовці майбутніх фахівців міжнародних економічних відносин. Установлено, що тренінги спрямовані на розвиток у студентів у процесі взаємодії спільного вирішення професійних проблемних ситуацій. Визначено ключові складові навчальних тренінгів, а саме інтерактивні методи навчання. Підсумовано, що в останні роки навчальні тренінги набувають нових форм шляхом використання кейс-методів, дидактичних ігор, імітацій, які відрізняються примусовою активізацією мислення (примусова активність). Проаналізовано поняття “пасивні”, “активні” та “інтерактивні методи” для виявлення специфічних ознак навчальних тренінгів.

Ключові слова: професійна підготовка, економічна освіта, майбутні фахівці міжнародних економічних відносин, студенти, навчальні тренінги.

Постановка проблеми у загальному вигляді. XXI століття характеризується відкриттям кордонів, посиленням конкуренції на ринку

© Поповський Ю.

праці, міграцією фахівців, процесами інтернаціоналізації та глобалізації економіки. Більшість країн світу переходить до демократизації, ринкової економіки та інформатизації суспільства. Зазначені зміни потребують оновлення економічної освіти та приведення її у відповідність до потреб інтеграції світового та європейського освітніх процесів. Такий перехід має забезпечуватися побудовою освітньої діяльності закладів вищої освіти (ЗВО) на компетентнісних засадах, що передбачають самостійність суб'єкта в процесі професійної діяльності, посилення практичної орієнтованості освіти, відображення особистісних якостей фахівців, випереджувальну якість освіти; орієнтацією навчальних програм на формування основних ключових компетенцій.

Використання ефективних технологій навчання стає пріоритетною потребою на ринку освітніх послуг і визначає напрями і способи опанування студентами не тільки необхідних професійних знань, але й формування практичних умінь виконувати конкретні професійні дії. Адже на сучасному етапі розвитку економічних відносин знання набувають прагматичного змісту, оскільки виступають як джерело прибутку, самовираження, самовдосконалення, особистісного зростання тощо. Тому в ЗВО широко застосовуються педагогічні технології, які дають змогу студентам апробувати професійні ролі та функції під час навчання, що сприяє кращому пристосуванню майбутніх фахівців до професійної діяльності. В основі цих технологій мають бути активні процеси взаємодії прототипів суб'єктів фахової діяльності, що допоможе студентам адаптуватися до реальної професійної міжособистісної взаємодії. Реалізуються такі педагогічні технології в процесі інтерактивного навчання і, зокрема, навчальних тренінгів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано вирішення даної проблеми та на які опирається автор. Теоретичні основи професійного навчання майбутніх економістів-міжнародників знайшли відображення у спеціальній літературі з основ теорії зовнішньоекономічної діяльності та дисертаційних дослідженнях науковців (Р. Гейзерська, Л. Отрощенко, Л. Савчук, Н. Степаненко, Г. Чаплицька, І. Федорова та ін.).

Специфіка професійної підготовки економістів-міжнародників полягає в тому, що окрім високого рівня підготовки з економічних дисциплін, їм необхідна сформованість умінь і навичок міжособистісної взаємодії на рівні міжнародного професійного спілкування. Відтак актуалізується проблема застосування в підготовці майбутніх економістів-міжнародників спеціальних педагогічних інновацій, що сприяє активній міжособистісній взаємодії, реалізації професійно-адаптаційних процесів у навчанні студентів. Такими педагогічними інноваціями є інтерактивні технології і, зокрема, навчальні тренінги, особливості та переваги яких у підготовці фахівців у вищій школі обґрунтовано в дослідженнях Л. Ампілогової, Н. Андрущенко, С. Іванішеної, О. Євтуха, С. Кашлева, М. Кларіна, О. Комар, І. Мельничук, О. Пометун, М. Скрипника та ін.

Метою статті є загальна характеристика специфіки застосування начальних тренінгів у професійній підготовці майбутніх фахівців міжнародних економічних відносин.

Виклад основного матеріалу дослідження. Постійне збільшення обсягу знань, до якого необхідно вивести майбутнього фахівця за роки навчання у вищому навчальному закладі, підвищення вимог до його професійної та спеціальної підготовки не може не викликати гостру потребу всебічного та глибокого дослідження системи формування у студентів професійних навичок, зовнішніх і внутрішніх чинників становлення фахівців з вищою освітою, розкриття закономірностей й особливостей професійної підготовки та застосування їх в освітньому процесі. Варто зазначити, що в Україні високий рівень нестабільності зовнішнього середовища бізнесу виявляється незрівнянно сильніше, ніж у країнах з розвиненою економікою. Тому важливим для вітчизняних менеджерів є нове бачення управлінських проблем, їх вивчення і використання в практиці управління, що складає професійну компетентність фахівців економічного профілю. Майбутній фахівець з менеджменту має розуміти систематичні процеси, що управляють людською поведінкою, і використовувати їх, а мистецтво розуміння системи полягає в умінні доходити до причин, що лежать в основі змін.

Нині неможливо у закладах вищої освіти (ЗВО) озброїти студентів-менеджерів усіма знаннями, вміннями і навичками, які їм будуть необхідні для подальшої роботи. Але мати “фаховий” світогляд, бути здатними до оперативного реагування на будь-які зміни в технологічному процесі, спроможними передбачити наслідки цих змін, планувати свої дії, самостійно визначати найбільш раціональні прийоми праці, управляти колективом є пріоритетними завданнями викладачів “управлінських” дисциплін (управління персоналом, психологія управління та конфліктологія), в економічних ЗВО. Це спонукає педагогів шукати й знаходити нові, активні підходи до навчання. Адже саме від рівня підготовки фахівця, сформованості його професійних якостей значною мірою залежить успішне виконання соціального замовлення держави на фахівця з високою професійною компетентністю.

Питання активізації в процесі навчання стояло ще перед провідними вченими XVIII–XIX століть, але говорили вони більше про розумову активність. Наприклад, Ж. Руссо вважав, що трудова активність є важливим чинником розвитку розуму, але, на жаль, не вказував шлях зв'язку трудової та розумової активностей. У зв'язку з розвитком індустрії наприкінці XIX століття розпочався рух, спрямований на розвиток методів активного навчання. Висунутий трудовий метод навчання був орієнтований на механічне засвоєння навичок роботи. Американський філософ і вчений Д. Дьюї фактично турбувався про розумову культуру, пов'язану з пристосуванням до оточуючої реальності методом спроб і помилок, але не сприйняв необхідність засвоєння системи знань.

Сучасна зарубіжна педагогіка, досліджуючи інновації у сфері використання методів навчання, має яскраво виражений прагматичний (емпіричний) характер. Учені намагаються дати практичні рекомендації щодо засвоєння інноваційних процесів поряд з їх теоретичним обґрунтуванням. Аналіз педагогічної літератури, як вітчизняної, так і зарубіжної, свідчить, що педагоги ведуть інтенсивний пошук шляхів забезпечення більш високої якості навчання випускників ЗВО [1]. Наприклад, В. Реверс вважає, що у формуванні професійної компетент-

---

ності важливим є “навчання – співпраця”, у процесі чого визначаються стосунки викладача і студента та їх взаємна допомога.

Саме інтерактивні технології спрямовані на розвиток у студентів у процесі взаємодії спільного вирішення проблемних ситуацій професійної та ключових компетенцій. Вони передбачають спільну діяльність викладача та студента, їх співпрацю [2, с. 11]. Ключовими складовими інтерактивних технологій навчання (до яких відносимо навчальні тренінги) є інтерактивні методи навчання. В останні роки інтерактивні методи навчання з використанням моделей, кейс-методів, різних ігрових форм, імітацій набувають нових форм, які відрізняються примусовою активізацією мислення (примусова активність). Студент має бути активним незалежно від його бажання.

Студент під час навчання у ЗВО має опрацювати величезний потік інформації, що його породжує перетворення освітнього простору, яке з парадигми “наслідування” перейшло в парадигму “інформація”. Обсяг інформації, яку має опанувати студент, все збільшується, але в цьому процесі збільшення обсягу інформації відсутня його власна діяльність. Розв’язати цю проблему, хоча б частково, можна за допомогою інтерактивного навчання як основної категорії в контексті використання навчальних тренінгів.

Аналізуючи сутність інтерактивного навчання, слід конкретизувати інтерпретацію поняття “інтерація”. У виокремленні двох складових цього терміна (“інтер” – між; “акція” – посилена діяльність) простежується його адекватність до змісту поняття “активна міжособистісна діяльність”. Відтак інтерактивність (з англ. interact, де inter – взаємний і act – діяти), яка є основною характеристикою навчальних тренінгів, означає здатність до взаємодії, діалогу, полілогу, спільної діяльності між учасниками освітнього процесу.

Протягом тривалого часу педагогами в практиці навчання використовується термін “метод навчання”. Існують різні значення цього поняття, що вказує на різноманітність підходів науковців до дослідження сутності методів навчання і намір їх описати через одну або декілька ознак. Методи навчання є способами роботи викладача і

студентів. За допомогою цих способів досягається певний результат оволодіння знаннями та навичками, формується світогляд студентів як майбутніх фахівців. Одні і ті ж методи (бесіда, діалог) можуть використовуватися як окремий елемент як у традиційному навчанні, так і в умовах навчального тренінгу. Форма навчання є цілеспрямованою, наповненою змістом і методично оснащеною системою пізнавального і виховного спілкування, взаємодії, відносин між учасниками навчального процесу. У сучасній дидактиці виокремлюють різні форми навчання: фронтальні, групові та індивідуальні, які застосовуються як у традиційному, так і в інтерактивному навчанні. Засобом у застосуванні методів і форм навчання є певна спеціальна дія, що дає можливість здійснити що-небудь, досягти чогось; спосіб; те, що служить знаряддям у якій-небудь справі [3, с. 420].

Для визначення основних засобів інтерактивних технологій І. Мельничук враховувала різні тлумачення поняття “засоби навчання” (з англ. educational media, media of education), якими вважаються будь-які засоби, що використовуються для передачі інформації в процесі підготовки майбутніх фахівців. Адже серед синонімів терміна “засоби навчання” виокремлюють такі поняття, як “дидактичні засоби” (education facilities), “засоби викладання” (instructional media), “навчальна техніка” (educational technology), котрі використовуються залежно від контексту педагогічної ситуації. Тому, на думку дослідниці, застосування засобів інтерактивних технологій у професійній підготовці майбутніх фахівців формує матеріальну, інформаційну та організаційну складові навчального середовища [4, с. 218].

Застосування інноваційних методів, форм, засобів має системно-алгоритмічний характер, що є основною ознакою технологічності педагогічного процесу інтерактивного навчання. Тому інтерактивні форми і методи навчання можна вважати складовими компонентами більш глобального поняття – інтерактивні педагогічні технології. Однак у літературі словосполучення інтерактивні методи та інтерактивні технології часто застосовуються як ідентичні, тому їх об’єднують у загальному понятті – інтерактивне навчання.

Так, наприклад, М. Скаткін і І. Лернер за основу класифікації методів навчання беруть характер навчально-пізнавальної діяльності учнів у процесі вивчення матеріалу. Використання активних групових методів навчання (наприклад, у навчальних тренінгах) пов'язано з певною парадигмою, в рамках якої була ідея децентрації, що її висловив Ж. Пивче і яка була доповнена Л. Виготським. Автори не досліджували активні методи, але побічно вказали механізм, що лежить в їх основі. Особлива увага проблемам визначення та класифікації методів навчання приділяється в зарубіжних школах. Загальний методичний принцип був розроблений Д. Дьюї [5] і В. Кілпатриком [6] – це принцип навчання за допомогою “ділення”. Ділення в цьому контексті означало фізичну і розумову діяльність дітей, спрямовану на роз'яснення наперед поставлених практичних завдань. За цим принципом на перше місце висунуті методи навчання, що перетворюють аудиторію в лабораторію, де задіюють учнів до розумової діяльності практичного характеру. У результаті з'являється метод груподинамічних вправ, мета якого – набуття учнями відповідного досвіду розв'язання задач і колективної взаємодії. Цей метод орієнтований на тренінг учнів. Між ним і діловими іграми, які ми розглянемо далі, є багато спільного.

Для виявлення специфічних ознак інтерактивних методів доцільно розвести поняття “пасивні”, “активні” та “інтерактивні методи”. Як зазначає О. Пометун, історичне коріння такої класифікації методів навчання треба шукати на початку ХХ століття, коли словесні методи були оголошені пасивними, а їм протиставлялись активно-трудоий, дослідницький, практичний, лабораторний, евристичний, проектний та ін., що становили групу методів активного навчання. Повернення у 60-х роках до ідей активізації пізнавальної діяльності учнів дозволило ввести в освітню практику проблемне навчання, евристичну бесіду, програмоване навчання тощо. Саме тоді запропоновано розподіл методів навчання на “пасивні” та “активні” залежно від участі учнів у навчальній діяльності.

На межі 80–90 років ХХ ст. з'явилася нова хвиля зацікавленості активними методами навчання, до яких відносили такі методи, що

стимулюють пізнавальну активність і самостійність учнів на всіх етапах процесу навчання. Серед основних активних методів називались такі: самостійна робота, проблемні та творчі завдання, питання від учня до вчителя, і навпаки, що розвивають творче мислення, навчальні тренінги. В літературі з'явилися різні варіанти їх класифікацій [7, с. 10]. Науковці стверджують, що аналіз змісту роботи тренінгових груп різного спрямування дає змогу дійти висновку, що тренінг є одним із засобів інтерактивного навчання, в основі якого лежать принципи навчання, формування індивідуальних стилів навчання і навичок активного слухання, формування вмінь постановки запитань і створення зворотного міжособистісного зв'язку тощо. У найширшому розумінні тренінг швидше можна віднести до розряду суспільних явищ, яким є і професійна освіта [8, с. 245].

Висновки. Отже, інтерактивне навчання майбутніх економістів-міжнародників розглядається як спеціальна форма організації навчально-пізнавальної діяльності студентів, за умов якої процес їхньої професійної підготовки відбувається шляхом постійної, активної взаємодії всіх учасників освітнього процесу. Водночас, аналіз сутності інтерактивних технологій, їх компонентний склад (інтерактивні форми, методи, засоби), класифікаційні ознаки й основні функції у професійній підготовці майбутніх економістів-міжнародників потребують поглибленого вивчення сутності навчальних тренінгів з метою ефективного застосування цих педагогічних інновацій у процесі професійної підготовки майбутніх економістів-міжнародників.

Перспективи подальших розвідок у даному напрямку вбачаємо у теоретичному обґрунтуванні сутності та специфіки застосування навчальних тренінгів у професійному навчанні майбутніх фахівців міжнародних економічних відносин.

Список використаної літератури

1. Гуревич Р. С. Теоретичні та методичні основи організації навчання у професійно-технічних закладах. Київ : Вища школа, 1998. 229 с.
2. Паньков Д. В. Інтерактивні технології навчання. Організаційно методичні аспекти : методичний посібник. Донецьк : ДПО ІПП, 2006. 101 с.

---

3. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. К. ; Ірпінь : ВТФ “Перун”, 2009. 1736 с.

4. Мельничук І. М. Теорія і методика професійної підготовки майбутніх соціальних працівників засобами інтерактивних технологій : дис. ... докт. пед. наук : 13.00.04. Тернопіль, 2011. 585 с.

5. Дьюи Дж. Беседи о педагогике : контуры теории концентрации. Нью-Йорк, 1984. 231 с.

6. Килпатрик В. Х. Метод проектов. Москва, 1925. 68 с.

7. Пометун О. І. Активні й інтерактивні методи навчання: до питання про диференціацію понять. *Шлях освіти*. 2004. № 3. С. 10–15.

8. Мельничук І. М. Теорія і методика професійної підготовки майбутніх соціальних працівників засобами інтерактивних технологій : монографія. Тернопіль : Економічна думка. 2010. 469 с.

Рецензент – доктор педагогічних наук, професор Романишина Л. М.

Поповский Ю. Б. Проблема применения тренинговых технологий в профессиональной подготовке будущих специалистов международных экономических отношений

В статье отображена общая характеристика специфики применения тренинговых технологий в профессиональной подготовке будущих специалистов международных экономических отношений. Установлено, что тренинги направлены на развитие у студентов в процессе взаимодействия общего решения профессиональных проблемных ситуаций. Определены ключевые составляющие учебных тренингов, а именно интерактивные методы обучения. Подытожено, что в последние годы учебные тренинги приобретают новые формы путем использования методов кейса, дидактичных игр, имитаций, которые отличаются принудительной активизацией мышления (принудительная активность). Проанализировано понятия “пассивные”, “активные” и “интерактивные методы” для выявления специфических признаков учебных тренингов.

Ключевые слова: профессиональная подготовка, экономическое образование, будущие специалисты международных экономических отношений, студенты, учебные тренинги.

Popovskyi Yu. **The Problem of Application of Training Technologies in Professional Training of Future Specialists of International Economic Relations**

Abstract. The article describes the general characteristic of the specifics of application of training technologies in the training of future specialists in international economic relations. It was established that the trainings are aimed at forming of students' ability to jointly solve professional problem situations in the process of interaction. The key components of training sessions are defined, namely, interactive teaching methods.

The essence of interactive learning on the basis of specifying the interpretations of the concept of "interaction" has been analyzed. It has been established that in identifying of two components of this term ("inter" – between; "action" – reinforced activity), its adequacy to the content of the concept of "active interpersonal activity" is observed. It has also been summarized that interactivity is the main characteristic of training sessions, it means the ability to interact, perform dialogue, polylogue, and joint activity between the participants in the educational process.

It is concluded that in recent years, training courses have acquired new forms by using case-methods, didactic games, simulations, which differ in forced activation of thinking (compulsory activity). The concept of "passive", "active" and "interactive methods" for revealing specific features of training trainings is analyzed. An attempt has been made to outline the components of training courses, which include the methods, forms and means of training. With the help of these components, a certain result of mastering the knowledge and skills is achieved, the outlook of future professionals is formed. The same methods (conversation, dialogue) can be used as a separate element both in traditional teaching and in the conditions of training sessions. Forms of training, which are purposeful, filled with content and methodically equipped system of cognitive and educational communication, interaction, relations between participants of the educational process (frontal, group and individual), are also used in both traditional aspect and in the context of training sessions.

Keywords: *professional training, economic education, future specialists of international economic relations, students, training sessions.*